

انتخابات آزاد یا تزینی

دکتر احمد زیدآبادی

طبق مفهوم حاکمیت ملی، حکومت بر مردم حق مردم است و همه‌ی اتباع کشور صرف‌نظر از تفاوت‌های سیاسی، مذهبی و قومی، از حقوق برابر برای تعیین سرنوشت خود برخوردارند.

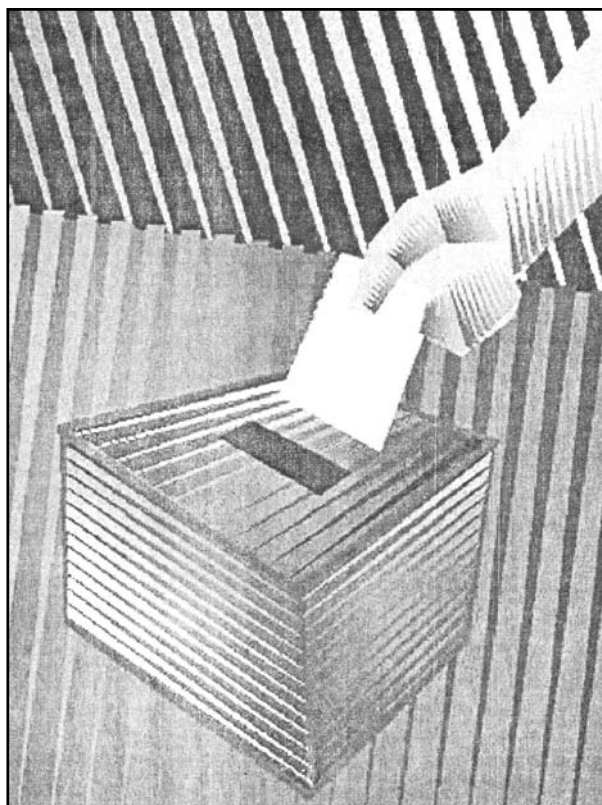
از آن‌جا که مردم به‌طور مستقیم نمی‌توانند حق خود را برای حکومت بر خود اعمال کنند، ساز و کاری به‌نام انتخابات ابداع شده است تا مردم در فضایی امن و آزاد افرادی از هم‌وطنان خود را به‌عنوان نماینده‌ی خویش انتخاب کنند و مراکز تصمیم‌گیری را در اختیار آن‌ها قرار دهند. بر این مبنای، زمامداران و نهادهای مجری و قانونگذار، تنها در صورتی از مشروعیت برخوردارند که نماینده‌ی اراده‌ی آزاد شهروندان کشور باشند و به هر میزان که در نمایندگی آنان از سوی اکثریت مردم شبهه وارد باشد، به همان میزان از مشروعیت آن‌ها کاسته می‌شود.

بدین ترتیب روشن می‌شود که ساز و کار انتخابات، اهمیت شکلی و صوری دارد و آن‌چه به آن محتوا می‌دهد، همان «اصل نمایندگی» است که نباید مورد خدشه قرار گیرد. براساس اصل نمایندگی، همه‌ی اتباع کشور حق دارند انتخاب شوند و انتخاب کنند و یا به بیان دیگر، گرایش‌های سیاسی، اعتقادی، قومی و جنسیتی شخص نباید مانع سلب حق وی برای رأی‌دادن و کاندیداتوری برای دستیابی به پست‌های حکومتی شود. البته در همه‌ی کشورها یک سلسله شرایط کاملاً صوری مانند دارا بودن حداقلی از سن، سواد، سلامت و عدم ارتکاب جنایت بویژه برای کاندیداها در نظر گرفته می‌شود که این شرایط مورد پذیرش عقل سلیم و اجماع عموم است. بدین ترتیب، انتخابات مبتنی بر فلسفه‌ی بی‌ست که در حق حاکمیت ملی و به‌تبع آن در اصل نمایندگی ریشه دارد و بدون توجه به این فلسفه، انتخابات به‌صورت یک سرگرمی و امر تزینی درمی‌آید.

در بسیاری از کشورهای جهان نیز، به‌واقع، انتخابات امری تزینی‌ست. زمامداران این کشورها به‌قول برنارد لوئیس همان‌طور که جامعه‌های سنتی خود را زشت و مزاحم یافتند و به تقلید از فرنگیان کت و شلوار پوشیدند، از نداشتن پارلمان یا نهادهای انتخابی دیگر نیز دچار شرمساری شدند و برای زینت حکومت‌های خود، اقدام به تأسیس پارلمان و ریاست‌جمهوری و برگزاری انتخابات کردند.

□ به‌جز چند مورد استثنایی، امروزه در همه‌ی کشورهای جهان، برای تعیین زمامداران انتخابات برگزار می‌شود. اما از نگاه تحلیل‌گران، صرف برگزاری انتخابات در کشورها نشانه‌ی دموکراسی در آن کشورها به‌شمار نمی‌رود.

انتخابات به‌صورتی که اکنون در جهان متداول است، یک میراث غربی‌ست و هرچند که در سایر تمدن‌ها نیز نوعی رویکرد سیاسی که بتوان مضمون آن را با انتخابات شبیه دانست، وجود داشته است، اما شکل و محتوای انتخابات مرسوم در جهان امروز، بی‌شک متأثر و بلکه الگوبرداری از یک سنت مغرب‌زمین است. در دنیای غرب، انتخابات در پی پذیرش مفهومی به‌نام «حاکمیت ملی» از سوی دولت و ملت پدید آمد.

حماسه‌ی خرمشهر

سوم خرداد ۱۳۶۱، روز فتح خرمشهر را به همه‌ی هم‌میهنان تبریک می‌گوییم و یاد و نام شهیدان و جانبازان این حماسه را گرامی می‌داریم و شعر خانم توران شهریاری (بهرامی) را به همین مناسبت با هم می‌خوانیم:

خُرما، ای شهر خرمشهر، شهر قهرمان
ساحل اروندرود و سایه‌ی خرمابنان
شهر شور و حال جانبازان به جنگ اهرمن
آن همه از جان‌گذشتن‌ها ننگجد در بیان
گاه شعر و گفته‌ها را نیست یارای سخن
در بیان جان‌فشانی‌ها فروماند زبان
در چنان حالی به گوش جان و دل باید شنید
زان که گوش سر بود بی‌گفته این‌جا ناتوان
از کف دشمن رها بخشیدنت آسان نبود
مام میهن بس شهید و کشته داد از بهر آن
خون پاک لاله‌گون عاشقان بر خاک ریخت
تا تو خرمشهر ایرانفر بمانی جاودان
وارث فرز خاطر رفته‌ی عیلام و شوش
نور چشم آن دو مام دیرسال مهربان
گرچه خرمشهر خونین شد به دست اهرمن
گرچه شد از جور دشمن دیدگانش خون‌فشان
با همه خونین‌دلی فریاد پیروزی بود
بهر تحسینش سپهر پیر بگشاید دهان
گوید: ای فرزند ایران گرچه رنجوری هنوز
دردهایت چاره گردد با پزشک کاردان
تا که هر ویرانه از نو باز آبادان شود
همتی باید فراگیرنده، دستی پُر توان
باز باید، خانه‌ها افراشت بر ویرانه‌ها
باز باید کرد آن ویرانه‌ها را گلستان
کوشش ار گردد به پا و خانه گر گردد بنا
سوی شهرش آید آن آواری بی‌خانمان
باز باید خنده بر لبها شود نقش‌آفرین
باز باید غمگنان گردند از نو شادمان
باز باید نخل‌ها از هر کنارش سرکشند
مرغکان بر نخل‌های سبز گیرند آشیان
روز آزادی خرمشهر، روز خرمی‌ست
سوم خرداد فرخ باد بر ایرانیان

امر زینتی همواره صوری و بدلی‌ست و جز در شکل، با اصل خود همانندی ندارد. از این رو، انتخابات در بسیاری از کشورها از محتوا و فلسفه‌ی خود فاصله گرفت و مخالفان و منتقدان را به نقد آن واداشت.

در حالی که برخی حکومت‌ها صرف برگزاری انتخابات را دلیل مشروعیت پایه‌های قدرت خود معرفی می‌کنند، منتقدان نیز با برشمردن شرایط یک انتخابات آزاد و عادلانه، ادعای آنان را به چالش می‌طلبند. انتخابات اگر واقعاً مبتنی بر فلسفه‌ی وجودی خود باشد، لزوماً باید آزاد باشد، اما از آن‌جا که انتخابات صوری در بسیاری از کشورها معمول و مرسوم شده است، برای بی‌اعتبار دانستن این نوع انتخابات، در متون سیاسی و حقوق اساسی مفهوم «انتخابات آزاد» وضع شده است تا با برشمردن ویژگی‌های آن، تفاوتش از نوع فرمایشی و صوری آن روشن شود.

انتخابات آزاد به‌طور خلاصه این است که همه‌ی واجدان شرایط، بدون در نظر داشت جنسیت، قومیت و اعتقادات سیاسی و مذهبی آنان، از حق رقابت در عرصه‌ی انتخابات و فرصت برابر برای طرح دیدگاه‌ها و برنامه‌های خود برخوردار باشند و هر کاندیدایی که رأی اکثریت را به خود اختصاص داد، به نهاد انتخابی راه یابد. بر این اساس، در یک انتخابات آزاد، زنها، اقلیت‌های قومی و مذهبی، منتقدان و مخالفان سیاسی حکومت و دگراندیشان، از حق کاندیداتوری برای هر منصبی برخوردارند و امکانات دولتی باید به یکسان در اختیار آنان برای تبلیغ برنامه‌هاشان قرار گیرد. در مقابل، رأی‌دهندگان نیز در یک انتخابات آزاد از حق تبلیغ برای شرکت یا عدم شرکت در انتخابات و نقد و تبلیغ هر یک از کاندیداها برخوردارند.

در هر انتخاباتی که این شرایط رعایت نشود، نمی‌توان نام انتخابات آزاد بر آن نهاد و این چیزی‌ست که امروزه در سطح جهان پذیرفته شده و براساس آن درباره‌ی انتخابات کشورها داوری می‌شود. ■